

Měsíčník o Evropské unii z české perspektivy

V tomto vydání najdete

Dopady výjimky z Lisabonské smlouvy na ČR
Doporučení pro jmenování českého eurokomisaře
Evropská diplomatická služba: Co můžeme čekat po „Lisabonu“?
Dále: očekávané události, tipy na publikace, pozvánky

Analýzy

Dopady výjimky z Lisabonské smlouvy na ČR

Jana Drlíková

Na Evropském summitu lídři všech členských států přistoupili na Klausovy požadavky a udělí ČR „výjimku“ z Listiny základních práv EU. Co však znamená „výjimka“ v evropské terminologii?

Legislativa EU sice platí ve všech členských státech, někdy si však může stát vyjednat výjimku z určité části jejího uplatňování, tzv. opt-out. Jednoduše řečeno, stát se nepodílí na aktivitách v dané oblasti, ve které si výjimku vyjednal. Taková výjimka se například týká Dánska a Velká Británie v oblasti hospodářské a měnové politiky. Velká Británie měla již v minulosti výjimku ze Sociální charty obsažené ve Smlouvě o EU, která však byla zrušena v roce 1997. V případě Lisabonské smlouvy má opt-out z Listiny základních práv Velká Británie a Polsko. Irsko si vyjednálo také jisté záruky, ty však nejsou typickým opt-outem. Česká výjimka přijatá v Závěrech Evropské rady bude formálně schválena až s příští přístupovou smlouvou (pravděpodobně s Chorvatskem).

Co však znamená ústupek Evropské rady Klausovým požadavkům pro ČR? Podle právníka a politologa Huberta Smekala z Masarykovy University „*následování polského a britského příkladu samo o sobě nějaký zásadní dopad mít nebude, stejně jako žádný revoluční skok neznamená případný vstup samotné Listiny základních práv v platnost, protože práva v ní obsažená jsou již na evropské úrovni povětšinou chráněna.*“ V podobném duchu odpověděl i Štefan Füle když tvrdil, že výjimkou Česká republika získává především otevření cesty k ratifikaci LS.

K otázce Benešových dekretů je však Smekal opatrnější: *“Soudní dvůr ve své judikatuře již dlouho uznává jak vlastnická práva, tak princip rovnosti, přijetím Charty tedy nenastává žádná dramaticky nová situace. Pokud doposavad nedošlo k napadení Benešových dekretů, Listina základních práv neposkytuje nové nástroje, které by případným stěžovatelům dodávaly střelivo. Na druhé straně, Soudní dvůr patří mezi aktivní a trochu nepředvídatelné instituce, v minulosti mnohokrát prokázal při rozhodování velkou odvahu až drzost, takže vyloučit nějaké překvapení a nepředpokládané následky zcela nelze. Nicméně při racionálním střízlivém vývoji by k žádnému zemětřesení dojít nemělo.”*

V této souvislosti se ale otevírají nové problémy pro ČR. Jak uvedl Michal Kořan z Ústavu mezinárodních vztahů, jednání České republiky by se dalo také vysvětlit jako porušení Česko-německé deklarace z roku 1997, která, mimo jiné, upravuje vztahy mezi ČR a Německem v otázce Benešových dekretů. Navíc znovuotevření této otázky může narušit pozici ČR ve středoevropském regionu. Podobně nediplomatické je kladení si podmínek v konečné fázi jakéhokoli ratifikačního procesu. Takové jednání je v rozporu s dlouhodobými cíly české diplomacie, která chce vystupovat jako důvěryhodný partner.

Doporučení pro jmenování českého eurokomisaře

Vít Dostál, Ivana Jemelková

Jakmile se definitivně vyjasní osud Lisabonské smlouvy, rozběhnou se naplno politická jednání o podobě nové Evropské komise, tzv. „Barroso II“. Jedna z nominací bude příslušet i české vládě. Proč je důležité vyslat do Bruselu českého kandidáta? Jaké funkce zastává Komise v institucionální struktuře Evropské unie (EU) a jaké nároky by tedy měly být na eurokomisaře kladeny? Jaký by měl být jeho osobnostní a profesní profil? O jaké portfolio by měla Česká republika usilovat? Asociace pro mezinárodní otázky připravila k tomuto tématu policy paper „Doporučení pro jmenování českého eurokomisaře“, který na tyto otázky odpovídá a předkládá jasná doporučení pro další postup. Do spekulací nad jmény konkrétních kandidátů se autoři nepouštějí, neboť za podstatné považují především vymezení osobnostních a profesních kvalit kandidáta a specifikaci vhodného portfolio.

Pozice ČR v rámci jednání o složení budoucí Komise je poměrně slabá. ČR patří počtem obyvatel ke středně velkým zemím EU a její politická síla je srovnatelná spíše s menšími členy. Země má navíc za sebou ne příliš konzistentní předsednictví a po irském referendu a polském podpisu je vnímána jako poslední překážka dokončení ratifikace Lisabonské smlouvy. Ačkoliv mediální a populisticko-politické spekulace ohledně možnosti, že ČR do příští Komise člena jmenovat nebude vůbec, se dají považovat za nereálné, pokračující oddalování podpisu Lisabonské smlouvy ze strany prezidenta Václava Klause je interpretováno jako snaha o obstrukci procesu a oslabení integračního vývoje jako takového, což se jednoznačně negativně odráží na možnostech ČR dosáhnout na některé z významnějších portfolio.

Cílem ČR by mělo být především zajištění důstojného portfolio. Bylo by přitom vhodné zaměřit úsilí na oblasti, ve kterých se ČR dosud profilovala, tedy ekonomiku, energetiku a vnitřní trh a pokusit se získat některé z více sektorově zaměřených portfolio jako např. doprava.

Premiér Jan Fischer, který se bude účastnit těchto jednání za ČR, je v Bruselu považován za důvěryhodného partnera. Jeho cílem by mělo být nabídnout silnou a zkušenou, nekontroverzní a jasně proevropskou osobnost. Takový konstruktivní krok by mohl být ze strany ostatních členských států oceněn přidělením portfolia odpovídající váhy.

Zajímavou alternativou by pro ČR mohlo být nabídnout jako kandidáta ženu. V současné Komisi drží komisařky 8 míst a je pravděpodobné, že se její staronový předseda José Manuel Barroso bude snažit tento počet minimálně zachovat. Podle některých názorů se dá očekávat, že státy, které mu v tomto úsilí pomohou, budou mít lepší šanci získat zajímavé portfolio.

Co se týká profesionálních a osobnostních kvalit, „ideální“ budoucí komisař by měl mít především odpovídající jazykové znalosti a odborné vybavení pro spravování svého portfolia. Měl by být také nezávislý na byznysu a lobby ve sféře, ve které bude působit. Měl by dobře znát české domácí prostředí a mít bezkonfliktní vztahy s demokratickými politickými stranami. Vzhledem k masivním kontaktům mezi Komisí a lobby by komisař neměl mít za sebou korupční skandály a měl by být obecně bezúhonný. Český komisař by také neměl být bývalým aktivním členem KSČ.

V neposlední řadě by se při výběru a prezentaci svého kandidáta měla ČR vyvarovat opakování chyb z roku 2004. Podobně nezodpovědný přístup by v současné situaci mohl ještě více zhoršit vnímání ČR v EU a prohloubit nešťastnou politickou izolaci, do níž se ČR propadla v průběhu roku 2009.

Evropská diplomatická služba: Co můžeme čekat po „Lisabonu“?

Vladimír Beroun

Přes zpomalený ratifikační proces Lisabonské smlouvy nebyly nikterak zpomaleny přípravy na vznik historicky první diplomatické služby EU. S jejím vznikem souvisí ustanovení nového šéfa diplomacie, který by podle současného návrhu švédského předsednictví měl disponovat výlučnými pravomocemi, projektovat vlastní rozpočet a jmenovat nezávisle vlastní diplomaty, kteří by měli zajišťovat nejen politickou reprezentaci, ale také konzulární služby. Je otázkou, zda by v případě České republiky a její často nekoherentní zahraniční politiky, která v poslední době pod finančním tlakem uvažuje o uzavření desítky zastupitelských úřadů, jednotná diplomacie EU nebyla jen ku prospěchu. V současných diskuzích o koncepci evropské diplomacie je nicméně žádoucí, aby si nejen ČR zachovala výlučnou pravomoc v ekonomické diplomacii, a to minimálně do doby, než bude EU tvořit optimální měnovou a hospodářsky sladěnou ekonomickou oblast. Navíc je zřejmé, že se evropští velikáni těžko vzdají svého místa v G20, ve skomírající G8 či v Mezinárodním měnovém fondu ve prospěch jednotné reprezentace. Rozvojovou spolupráci by však s ohledem na šíři problematiky měla nadále řídit Evropská komise.

Nabízí se ale otázka, zda bude EU skutečně mluvit navenek jedním hlasem. V potaz je nutné vzít složitost procedurální hierarchie: ministr zahraničních věcí připravuje iniciativy (*preparation level*), o nichž mají rozhodovat členské země EU (*decision level*) při konzultaci s Evropským parlamentem (*working level*) a jejichž technickou implementaci má zajišťovat Evropská komise (*technical level*). Z toho lze jednoduše vydedukovat, že funkci ministra zahraničních věcí EU lze v intencích

Kissingerova požadavku na jedno telefonní číslo stále označit jako číslo bez moci. Tedy číslo, na které bude sice možno kdykoli zavolat, ale na kterém není možno nic operativně vyřešit. Navíc budoucí předseda EU se bude dělit o moc s nynějším předsedou Evropské komise a budoucím šéfem evropské diplomacie. Rozdílné postoje lze očekávat v otázce, komu má být nová služba podřízena. Europoslanci chtějí, aby byla součástí struktury Evropské komise, většina zemí ale chce zcela nezávislou instituci. Nevyřešenou otázkou je rovněž personální obsazení služby. Situace může být o to komplikovanější, pokud se základní koncepce nevyjasní do vyjednání rozpočtového rámce na příští rok.

Bez jasně stanovených kompetencí, delegace pravomocí na aparát šéfa diplomacie a nezávislé národní ekonomické diplomacie nemůžeme čekat koherenci, kontinuitu či prostou dobrovolnost evropské diplomacie, a tak se nabízí otázka, zdali plánovaná reorganizace EU na základě Lisabonské smlouvy skutečně přinese kýžené zjednodušení fungování Unie ve vnějších otázkách. Stávající koncepční rozpory však nezbrzdily výstavbu futuristického komplexu v Bruselu, jenž by se měl stát novým „Černínským palácem EU“.

Očekávané události

Budoucí český eurokomisař

Česká média v dnešních dnech doslova žijí spekulacemi o budoucím českém eurokomisaři. Všechny důležitější politické strany vyjádřily podporu nějakému kandidátovi: ODS s podporou TOP 09 prosazuje Alexandra Vondru, ČSSD Vladimíra Špidlu, komunisté Vladimíra Remka, lidovci Pavla Svobodu a zelení Jana Švejnara. Tito kandidáti jsou hodně rozdílní, ale jedno mají společné: pro jinou než nominující stranu jsou jen stěží přijatelní. Premiér Fischer a jeho vláda si však nemohou dovolit déle čekat a padlo tak další jméno: Vladimír Dlouhý. S jeho nominací by prý souhlasila ODS, KSČM i TOP 09, ČSSD se zdá být rozdělená a proti jsou jen menší strany – Zelení a KDU-ČSL. Buď jak buď s nominací bychom neměli otálet a Vladimír Dlouhý je zkušený politik, ekonom a odborné předpoklady pro výkon této funkce splňuje – naděje ČR na jedno z lepších portfolií by tak nemusely přijít vniveč.

20. výročí pádu berlínské zdi

9. listopadu si celý svět připomene kulaté výročí pádu nejvýraznějšího symbolu železné opony, berlínské zdi. Umělci z různých zemí letos opravovali poškozené malby a staronové německé kancléřce Angele Merkel se vyplnilo její přání: zahraniční státníky přivítá již jako předsedkyně nově sestavené vlády.

Setkání zemí G6 ohledně boje proti terorismu

EuropeanVoice informuje o setkání ministrů vnitra Velké Británie, Francie, Německa, Itálie, Polska a Španělska, které se uskuteční 5. listopadu za účasti jejich amerického protějšku, Janet Napolitano. Hlavním tématem jejich diskuze bude, jak zajistit širší podporu veřejnosti pro

protiteroristická opatření. Lepší komunikace jejich důvodů a cílů je zřejmě opravdu potřeba, neboť v poslední době sílí hlasy, podle kterých jsou tzv. protiteroristická opatření zástěrkou pro čím dál větší zásahy do našich základních práv a svobod.

Tipy na publikace

Stiftung Wissenschaft und Politik

Snaha Evropské unie zmenšit tzv. demokratický deficit se odráží i v Lisabonské smlouvě. Jedním z instrumentů, který má pomoci tomuto trendu je Občanská iniciativa umožňující milionu občanů z „většího počtu“ členských států vyzvat Evropskou komisi k započetí legislativního procesu v dané věci. Není však jasné, do jaké míry je Evropská komise právně vázaná těmito návrhy. Studie „Die Europäische Bürgerinitiative: Chancen, Grenzen und Umsetzungsempfehlungen“ poskytuje přehled nejen vzniku iniciativy, ale také jejích funkcí ve vztahu k jiným nástrojům (petice, ombudsman) a navrhuje řešení nejasných aspektů spojených s fungováním tohoto institutu.

Centre for European Reform

Tony Blair je již dlouho favoritem na pozici „prezidenta“ EU. Charles Grant a Henry Porter se ve svém komentáři snaží odpovědět na otázku „Is Tony Blair the right man to be president of Europe?“, přičemž oba zastávají odlišné stanovisko. Unie podle Granta potřebuje jasný hlas, protože současná diplomacie je poměrně chaotická a právě Blair by působil v této pozici důvěryhodně. Navíc se osvědčil během britského předsednictví v roce 2005 a přispěl k rozvoji témat a agendy EU. Podle Portera v neprospěch Blaira mluví především jeho lži ohledně války v Iráku.

Centre for European Policy Studies

I když média zaostřila svou pozornost na názory a požadavky prezidenta Klause, důležité slovo má v současnosti Ústavní soud. Publikace „The Treaty of Lisbon & the Czech Constitutional Court: Act II.“ od Iva Šlosarčíka sumarizuje vývoj jednání soudu od prvního předjednání o Lisabonské smlouvě a navrhuje čtyři možné budoucí scénáře. Jelikož soud rozhodne pravděpodobně 3. listopadu, budeme již brzy vědět, který scénář se naplní.

Pozvánky

Still donors? The global recession and emerging donors in Central and Eastern Europe

Kdy: úterý 3. 11. 2009, 16:00

Kde: Nerudova 3, Praha 1

Pořadatel: Ústav mezinárodních vztahů

Registrace: conference_service@iir.cz

Více

Energetická bezpečnost EU

Kdy: čtvrtek 5. 11. 2009, 14:00 – 16:00

Kde: Evropský dům, Jungmannova 24, Praha 1

Pořadatel: Eurocentrum Praha

[Více](#)

Czech Republic and Poland in Contemporary International Politics - Partners or Rivals?

Kdy: čtvrtek 5. 11. 2009, 9:30 - 17:00

Kde: Ministerstvo zahraničních věcí, Loretánské náměstí 5, Prague 1

Pořadatel: AMO ve spolupráci s polským Institutem strategických studií

Kontakt: Vít Dostál vít.dostal@amo.cz

[Více](#)

Západ v 21. století: Odsouzen k úpadku? Proč a jak posílit transatlantické partnerství

Kdy: čtvrtek – pátek 5. – 6. 11. 2009

Kde: Lichtenštejnský palác

Pořadatel: Evropské hodnoty

Kontakt: trakslova@evropskehodnoty.cz

[Více](#)

Newsletter vyjadřuje názory autorů. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

Koordinátor projektu: Václav Bacovský Tajemnice: Sylvie Milerová Mini-analýzy: Vladimír Beroun, Vítek Dostál, Jana Drlíková, Ivana Jemelková Tipy na publikace: Miroslava Gajdošová, Pozvánky: Zuzana Benešová Očekávané události: Sylvie Milerová Korektury: Sylvie Milerová Odborná editace: Václav Bacovský Grafický návrh: Side2 Šablona: Petr Netuka Sazba: Josef Vomáčka Kontakt na redakci: newsletter.ep@amo.cz

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) Žitná 27, 110 00 Praha 1 Tel./Fax: +420 224 813 460 E-mail: info@amo.cz / www.amo.cz

© Asociace pro mezinárodní otázky 2009
